

กัตตวาจก และกัมมวาจก

- ประโยคกัตตตุ
๑. ประธาน เป็นผู้ทำกริยาเอง
 ๒. ประธานจะต้องประกอบด้วยปฐมวักัดติ
 ๓. ประกอบปัจจัยประจำหมวดธาตุ อ, เอ, ย, ณุ, ณา, นา, ณา, โอ, เณ, ฌย
 ๔. ประกอบวิภัตติฝ่ายปรสสบทกก็ได้ อัตตโนบทกก็ได้
 ๕. ธาตุจะเป็นสกัมมธาตุก็ได้ อกัมมธาตุก็ได้

๑. กัตตวาจก . อ.ชน ท. ย่อมตาย ในราตรี
ชนา รตติยัม มรณติ ฯ
๒. อ.ท่าน ท. จะตาย ในเวลาเย็น
สายัม มรณ ฯ
๓. อ.ท่าน จะตาย ที่ป่า ในวันนี้
อชฺช วเน มรสิ ฯ
๔. อ.เรา จะตาย
มรามิ ฯ (มร+อ+มิ)
๕. อ.เรา ท. จะตาย ในกาลไร
กทา มราม ฯ

- ประโยคกัมมวาจก
๑. ประธานเป็นสิ่งถูกทำ
 ๒. ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อากม หน้า ย
เช่น ปจฺยเต สิวียเต ภูณฺชียเต พุชฺฌียเต กรียเต โจรียเต, ฯ
 ๓. ถ้าไม่ลง อิ อากม หน้า ย ปัจจัย ให้แปลง ที่สุดธาตุกับ ย ปัจจัยเป็น
อย่าง ปจ+ย+เต= ปจฺยเต, ลพฺกเต,
 ๔. ในธาตุตัวเดียว ไม่ลง อิ อากม เช่น นียเต สฺยเต กียเต ญายเต
 ๕. ไม่ใช้อกัมมธาตุ (ภุ หุ-มี/เป็น, สี-นอน, มร-ตาย คม-ไป, ทิว-เล่น,
ชี-สิ้น, มุห-หลง, มุจ-หลุด, ภิท-แตก, สกุก-อาจ, ชาคร-ตื่น)
 ๖. ธาตุ มีอาเป็นที่สุด แปลง อา เป็น อี เช่น ทา เป็น ทียเต, ธา เป็น ธียเต
ฐา เป็น ฐียเต

กัมมวาทก

๑. อ.อาหาร อันเรา จันอยู่ในเวลาเช้า
มยา ปาโต อาหาโร ภูณชียเต ฯ
๒. อ.อาหาร ท. อันเรา จันอยู่
มยา อาหารา ภูณชียนุเต ฯ
๓. อ.ท่าน ผู้อ้วน อันเรา กินอยู่
มยา ฐโล ตวั ภูณชียเส
๔. อ.ท่าน ท. อันเรา กินอยู่
มยา ตุมฺเห ภูณชียวฺเห
๕. อ.เรา อันยักษ์ กินอยู่
ยกุเขน อหิ ภูณชียเ
๖. อ.เรา ท. อันยักษ์ ท. กินอยู่
ยกุเขหิ มยํ ภูณชียามฺเห

แบบฝึกหัด

แต่งเป็นภาษามคธ

๑. กัตตุวาทก. อ.ชวานา ท. ไถอยู่ ซึ่งนา ท. ฯ
๒. กัมมวาทก. อ.ภัด อันเด็ก ท. กินอยู่ ฯ
๓. กัมมวาทก. อ.ธรรม อันพระพุทฺธเจ้า ทรงแสดงอยู่ ฯ

แปลเป็นภาษาไทย

๑. วาณิชา นครี อคมีสุ ฯ
๒. สุนขา มंसานิ ขาทนฺติ ฯ
๓. สุนเขหิ มंसานิ ขาทินฺนุเต ฯ